

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เป็นไปอย่างรวดเร็วในโลกของการใช้เทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสาร ทำให้เกิดผลกระทบต่างๆ ต่อประชาชนในสังคมขึ้นมากมาย เป็นปรากฏการณ์ทางสังคม ที่สะท้อนให้เห็นถึงความเสื่อมถอยทางด้านคุณธรรมและจริยธรรม สังคมให้ความสำคัญกับวัตถุ และเทคโนโลยีจนลืมความสุขที่แท้จริงของชีวิต นับว่ามีผลกระทบต่อนิสัยใจของเด็กและเยาวชนเป็น อย่างมาก ความก้าวหน้าทางสังคมที่เน้นวัตถุนิยมและเจริญเติบโตอย่างไม่หยุดยั้ง ชี้ให้เห็นถึงสังคม ที่ล่อแหลมต่อถึงอันตราย ทำให้เด็กเยาวชนของไทยหมกมุ่น ชื่นชมหลงใหลกับค่านิยมทางสังคม ที่เน้นวัตถุนิยมเกินความพอดี จนละเลยการยึดมั่นในศาสนาธรรม กระบวนการควบคุมปัจจัย สิ่งแวดล้อมรอบข้างที่เป็นพิษต่อเยาวชน นับวันจะกระทำได้น้อยยิ่งขึ้น จนหลายเรื่องไม่สามารถ ควบคุมได้ จึงเป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องพัฒนาคุณภาพคน โดยเน้นการสร้างคุณลักษณะที่ดีของ บุคคลให้เป็นคนมีคุณธรรม (สุวิมล ว่องวานิช, 2550, หน้า 1) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าทางด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ส่งผลต่อสภาพของครอบครัว ทำให้วิถีชีวิตของ คนในครอบครัว สังคมยุ่งยาก ประสพปัญหาในการดำรงชีวิตที่หลีกเลี่ยงไม่ได้และทวีความรุนแรงขึ้น ตามลำดับ เช่น ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ปัญหาด้านยาเสพติด ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหาครอบครัว แตกแยก ปัญหาผู้สาว ครอบครัวต้องดิ้นรนต่อสู้ในการทำมาหากินเพื่อให้อยู่รอดในสภาพสังคม ปัจจุบัน จนทำให้บางครั้งได้ละเลยหน้าที่การดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามทำนองครองธรรมไปบ้าง ขาดการดูแลเอาใจใส่บุตรหลานอย่างแท้จริง เช่น ไปทำงานในสถานเริงรมย์ตอนค่ำคืน ค้ายาเสพติด ทำให้เยาวชนต้องห่างเหินจากผู้ปกครองมากขึ้น สภาพสังคมครอบครัวขาดความอบอุ่น บางครั้ง ผู้ปกครองประสบปัญหาจนต้องแยกกันอยู่ เพราะความจำเป็นในด้านการประกอบอาชีพ และ อาชีพที่ไม่สุจริตเกิดขึ้นอย่างแพร่หลาย กระจายไปสู่ชุมชนเกือบทุกแห่งในประเทศ กระบวนการ ค้ายาเสพติดก็พัฒนาวิธีการในการหารายได้จากเยาวชนหลายรูปแบบ เพราะเยาวชนเป็นวัยที่อยากลอง เป็นปกติวิสัย และปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรงในปัจจุบันนี้คือ การมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน ซึ่งส่งผลไปถึงการขายบริการทางเพศของนักเรียนนักศึกษา โดยมีเหตุผลเพียงเพื่อหาเงินตอบสนอง ความต้องการส่วนตัว ความฟุ้งเฟ้อของสังคมที่มีความเจริญด้านวัตถุ แต่เสื่อมถอยในด้านวัฒนธรรม และประเพณีอันดี (สารปฏิรูป, 2545)

ด้วยสภาพการเปลี่ยนแปลงและปัญหาในด้านต่าง ๆ ทุกหน่วยงานหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องริบสร้าง พัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ตั้งแต่เด็ก จนถึงผู้ใหญ่ ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดจุดมุ่งหมายและหลักการในการจัดการศึกษาว่า (มาตรา 6) แนวทางการจัดการศึกษายังได้ให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนทุกคน โดยยึดหลักว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ พัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (มาตรา 22) และหมวด 4 มาตรา 23 การจัดการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมแต่ละระดับการศึกษา โดยต้องการให้นักเรียนเป็นคนมีปัญญา (ความรู้ ความคิด) มีความประพฤติดี (เป็นคนดี) มีคุณภาพชีวิตที่ดี รักท้องถิ่นและประเทศชาติ ก่อรูปกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) ได้กำหนดวิสัยทัศน์พัฒนาประเทศไว้ว่าสังคมที่เข้มแข็ง และมีคุณภาพด้านสังคมคุณภาพว่า “ต้องยึดหลักความสมดุล ความพอดีสามารถสร้างคนทุกคนให้เป็นคนดี คนเก่ง พร้อมด้วยคุณธรรมจริยธรรม มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกสาธารณะพึ่งตนเองได้” (อุทุมพร จามรมาน, 2544, หน้า 1) ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานรอบสาม พ.ศ. 2554 - 2558 ฉบับที่ 11 (สำนักรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา, 2554, หน้า 8) ที่ให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ส่งผลให้โรงเรียนต้องปลูกฝังและอบรมเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะดังกล่าวซึ่งสามารถทำได้ 2 ประการ คือ 1) การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมด้วยวิธีการสอนในห้องเรียน 2) การสอนจริยธรรมนอกห้องเรียน ทั้งนี้การจัดการกระบวนการเรียนให้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ผู้เรียนรู้จักประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาให้รู้จักคิดเป็น ทำเป็น รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา อีกทั้งการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ จากบทบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ทำให้รัฐบาล นักการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและผู้ปกครองตระหนักถึงความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องปฏิรูปการศึกษา เพื่อให้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคน พัฒนาได้สูงสุด มีคุณธรรม จริยธรรม รู้จักพึ่งตนเองและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข จึงได้ดำเนินการจัดทำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และกำหนดจุดมุ่งหมายในการพัฒนาคน ความว่า “การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศ คือ การสร้างคนไทยให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขัน

และร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในเวทีโลก” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 1) ดังนั้นผู้บริหารต้องตระหนักในบทบาทหน้าที่ว่า “ภาระที่ยิ่งใหญ่” คือ การจัดการศึกษาให้เกิด “ความรู้คู่คุณธรรม” จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพให้ผู้เรียนมีคุณภาพสูงสุดคู่คุณลักษณะคนไทยที่พึงปรารถนา

ในทางปฏิบัติกระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประกาศนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ได้แก่ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี และมีน้ำใจ โดยที่การพัฒนาจะต้องอาศัยความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน และสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข โรงเรียนจึงถือว่าเป็นตัวจักรสำคัญในการเชื่อมโยงความรู้ในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนจะต้องให้ความสำคัญและในการพัฒนานั้นควรฝึกให้นักเรียนเรียนรู้แนวทางในการแก้ปัญหา ซึ่งจากการศึกษาแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ในการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน พบว่า มุ่งเน้นให้ยัดนักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ โดยเน้นการปฏิบัติ ผลงาน และกระบวนการกลุ่มในบรรยากาศที่มีความสุข สอดแทรกคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยเฉพาะความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ความมีวินัย ความสามัคคี ความมีน้ำใจ ความขยัน ดังนั้น เพื่อเป็นการสนองนโยบายดังกล่าว ครูจะต้องคิดค้นหาวิธีการเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ครูเป็นภูมิปัญญาที่สำคัญในการพัฒนานักเรียน ครูเป็นผู้วางแผนในการนำนักเรียนเข้าสู่ระบบของการเรียนรู้ บทบาทของครูจึงเปลี่ยนไปจากผู้ให้ความรู้มาเป็นผู้ให้นักเรียนใช้กระบวนการคิดค้นหาความรู้ตลอดจนแก้ปัญหาด้วยตนเอง เปลี่ยนบทบาทจากผู้สอน มาเป็นผู้อำนวยความสะดวก คือ เตรียมประสบการณ์ สื่อการเรียนการสอนให้นักเรียนใช้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

ดังนั้น ความจำเป็นในการสร้างระบบภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็งเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องมี การดำเนินการควบคู่ไปกับ “ระบบการจัดการเรียนการสอน” หน้าที่การจัดการศึกษานอกจากจะจัด “ระบบการเรียนการสอน” ให้นักเรียนเป็นคนเก่งแล้ว จำเป็นต้อง “บริหารจัดการที่ดี เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนให้เป็นคนดี พร้อมกันไปด้วย “ทั้งเก่งทั้งดี” ให้รู้เท่าทันถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และสามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์อย่างมีความสุข การจัดการศึกษาของโรงเรียนต้องช่วยให้นักเรียนรู้เท่าทันและสามารถปรับตัวได้ หรือทำให้สมองส่วนคิดสามารถควบคุมสมองส่วนอยากได้ โดยการจัดระบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์แบบบูรณาการ ควบคู่กับระบบการเรียนการสอนให้เป็นวิถีชีวิตการปฏิบัติงานของครูด้วยจิตวิญญาณ เพื่อพัฒนาศักยภาพนักเรียนอย่างเป็นองค์รวม ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษา ความจำเป็นในการสร้างระบบภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็งให้กับนักเรียน จึงเป็นสิ่งหนึ่งที่จะช่วยป้องกัน

และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียน การมีระบบการบริหารจัดการที่ชัดเจน จึงเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะช่วยพัฒนานักเรียน และป้องกันไม่ให้นักเรียนเกิดปัญหาต่าง ๆ ได้

การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเยาวชนจึงมีความจำเป็นที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งจากที่บ้าน โรงเรียน และสังคม จะต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา และเตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับความท้าทายจากกระแสโลก โดยปัจจัยสำคัญที่เผชิญการเปลี่ยนแปลง และความท้าทายดังกล่าว คือ คุณภาพของคน ในปัจจุบันแม้สื่อโฆษณาทางโทรทัศน์ได้มีการรณรงค์ ให้คนไทยตระหนักในความเป็นไทย ความมีน้ำใจ มีความรับผิดชอบและความซื่อสัตย์ ซึ่งถือว่าเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สำคัญ แต่ในขณะเดียวกันสื่ออีกเช่นกันที่เป็นละคร ภาพยนตร์ เกมโชว์ต่าง ๆ รวมทั้งศิลปินดารานักร้องที่ดูเหมือนจะเป็นต้นแบบให้กับเยาวชน กลับเป็นตัวกระตุ้น ให้ค่านิยมและวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษสร้างสมไว้เสื่อมจางลง แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2548 ระบุให้มีการปฏิรูปโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตร ในทุกระดับการศึกษาให้มีสาระของความรู้เกี่ยวกับ ความจริงของชีวิตและธรรมชาติหลักธรรมของศาสนา คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันดีงามของ ชีวิตและเอกลักษณ์ไทย เพื่อบรรลุถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ต่าง ๆ ทั้งทางด้านจิตใจและพฤติกรรมที่ แสดงออกในระบบวิถีชีวิตที่ดีงาม ซึ่งแสดงให้เห็นว่า จดมุ่งหวังให้สามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิต และปรับคนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเพื่อให้เข้าใจมิติ ด้านลักษณะชีวิตที่ควรมีจิตสำนึกเพื่อผู้อื่นและส่วนรวม ซึ่งเป็นลักษณะของบุคคลที่มีการแสดงออก ถึงการไม่ยึดเอาประโยชน์ของตนเป็นที่ตั้ง ไม่ใช่เพียงแค่อยู่อวดเท่านั้น แต่เป็นผู้ที่มีน้ำใจ มีความ รับผิดชอบ ซื่อสัตย์และชอบช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอ มีความเต็มใจและยินดีที่จะเสียสละของตน ออกไป ถ้าสิ่งนั้นส่งผลให้ภาพรวมออกมาดีขึ้น ตลอดจนมีแนวทางในการแก้ปัญหา

จากการสำรวจสภาพปัญหาและข้อมูลของหน่วยศึกษานิเทศก์ (2553) พบว่า การพัฒนา คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตจังหวัดระยอง โดยการวัดและประเมินผลปลายภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553 ของครูผู้สอนในแต่ละระดับชั้น พบว่า พฤติกรรมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ จากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนส่วนใหญ่มีความบกพร่อง ในด้านความซื่อสัตย์ ความมีวินัยในตนเอง และความประหยัด เช่น ชอบลอกการบ้านเพื่อน แต่งกายไม่เรียบร้อย ใช้จ่ายเงินอย่างฟุ่มเฟือย และผลจากการนิเทศภายในด้านการจัดกิจกรรมพัฒนา คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน พบว่า ครูบางส่วนภายในโรงเรียนยังไม่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การสอนของตน โดยเน้นภาคทฤษฎีมากกว่าการปฏิบัติ สอนความรู้ให้กับนักเรียน มิได้สอดแทรก คุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้กับนักเรียน และบางครั้งเมื่อพบเห็นพฤติกรรม ที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียนก็ปล่อยปละละเลย ไม่ว่ากล่าวตักเตือน นอกจากนี้ยังขาดการสนับสนุน

และส่งเสริมจากเพื่อนครูด้วยกันในการให้ความร่วมมือในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เป็นแนวเดียวกันซึ่งมีลักษณะเหมือนต่างคนต่างทำ ไม่มีการร่วมคิดร่วมทำ ร่วมวางแผน ร่วมกันปฏิบัติ และร่วมกันประเมิน จึงส่งผลให้การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรจะเป็น

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญต่อการสร้างและการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนให้คุณภาพเติบโตองงามเป็นบุคคลที่มีคุณค่าของสังคมและประเทศ จึงได้ดำเนินงานสร้างและพัฒนารูปแบบคุณลักษณะของนักเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีการพัฒนารูปแบบอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนการปฏิบัติที่ชัดเจน เป็นงานที่สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการที่เป็นไปตามบทบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่มุ่งให้ทั้งนักเรียน บุคลากรและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน รวมทั้งกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตรวจสอบได้ เป็นที่ยอมรับของชุมชนและสังคม ตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นไปตามความต้องการ ความจำเป็นของชุมชนท้องถิ่นและของโรงเรียน จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยประยุกต์ใช้โมเดลโคงพัฒนาการที่มีตัวแปรแฝง ซึ่งผลของการวิจัยจะมีคุณค่าต่อการจัดการศึกษาต่อไป

คำถามของการวิจัย

1. คะแนนพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนเมื่อเริ่มต้นมีค่าเฉลี่ยเท่าไร
2. คะแนนพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนเมื่อเริ่มต้นแตกต่างกันหรือไม่
3. โดยเฉลี่ยนักเรียนมีอัตราพัฒนาการคุณลักษณะเป็นเท่าใด
4. นักเรียนแต่ละคนมีอัตราพัฒนาการคุณลักษณะแตกต่างกันหรือไม่
5. ตัวแปรภูมิหลังทางบ้านมีอิทธิพลต่อพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนเมื่อเริ่มต้นหรือไม่
6. ตัวแปรภูมิหลังทางบ้านมีอิทธิพลต่ออัตราพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนหรือไม่
7. เพศของนักเรียนมีอิทธิพลต่อพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนเมื่อเริ่มต้นหรือไม่
8. เพศของนักเรียนมีอิทธิพลต่ออัตราพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนหรือไม่
9. โมเดลโคงพัฒนาการที่มีตัวแปรแฝงสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออก
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยพื้นฐานทางครอบครัวและเพศของนักเรียนที่มีต่อพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียน

สมมติฐานวิจัย

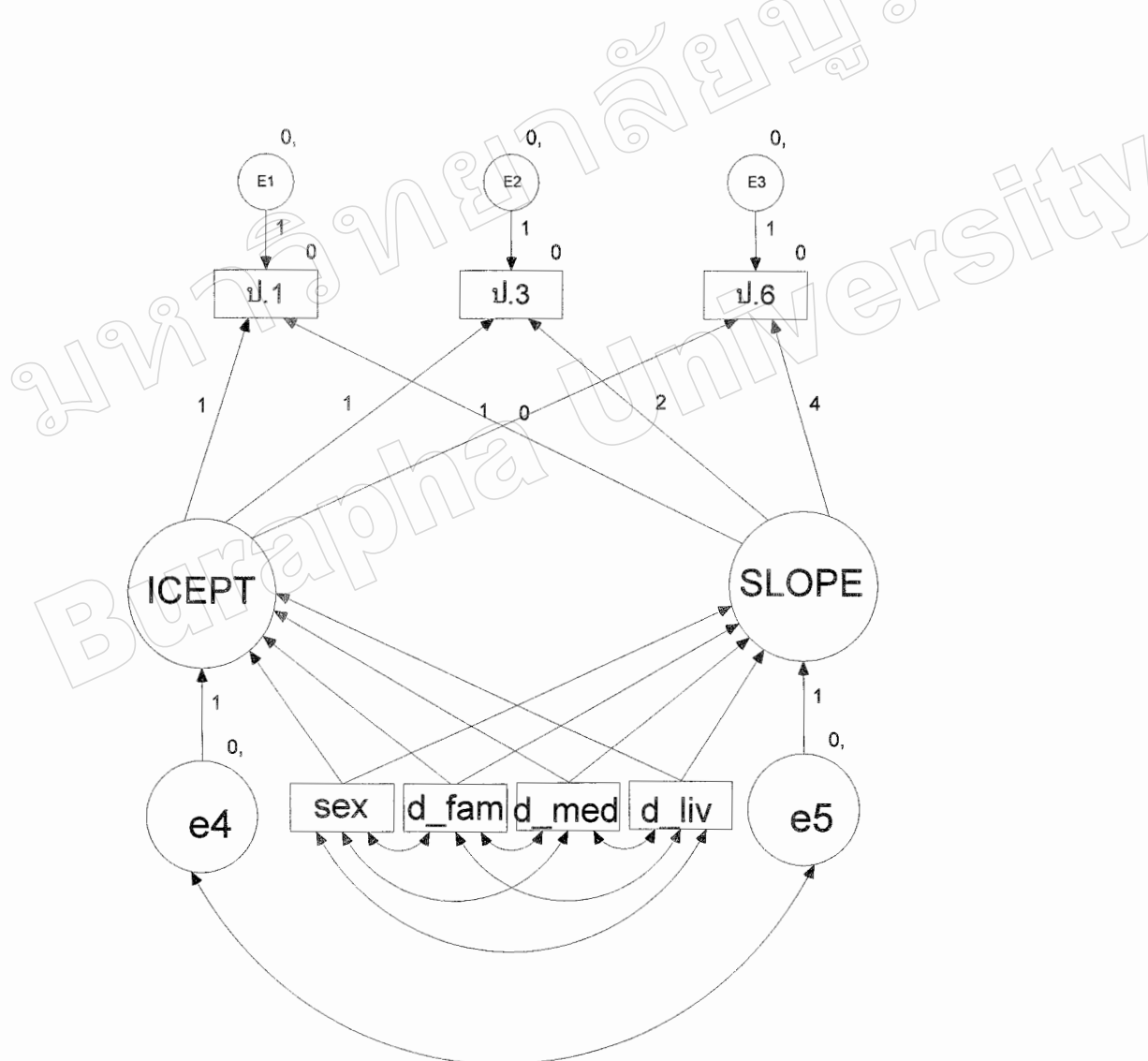
1. คะแนนพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนเมื่อเริ่มต้นมีค่าเฉลี่ยไม่เท่ากับศูนย์
2. คะแนนพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนเมื่อเริ่มต้นแตกต่างกัน
3. โดยเฉลี่ยนักเรียนมีอัตราพัฒนาการคุณลักษณะไม่เป็นศูนย์
4. นักเรียนแต่ละคนมีพัฒนาการคุณลักษณะแตกต่างกัน
5. ตัวแปรภูมิหลังทางบ้านมีอิทธิพลต่อพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนเมื่อเริ่มต้น
6. ตัวแปรภูมิหลังทางบ้านมีอิทธิพลต่ออัตราพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียน
7. เพศของนักเรียนมีอิทธิพลต่อพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียนเมื่อเริ่มต้น
8. เพศของนักเรียนมีอิทธิพลต่ออัตราพัฒนาการคุณลักษณะของนักเรียน
9. โมเดลโค้งพัฒนาที่มีตัวแปรแฝงสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. โรงเรียนสามารถนำข้อมูลจากการวิจัยมากำหนดนโยบายการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนได้อย่างสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน
2. ครูสามารถนำข้อมูลเบื้องต้นมาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการเรียนการสอนเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ที่ช่วยส่งเสริมและพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น
3. ผู้บริหาร/ครู/ผู้ปกครอง และชุมชน ช่วยกันพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน
4. ผลการวิจัยสามารถเป็นข้อมูลพื้นฐานในจังหวัดได้ทราบ และเป็นแนวทางในปฏิบัติเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน และความต้องการของสังคมปัจจุบัน
5. ผลการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแนวทางในความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน สถาบัน คณะครูโรงเรียน เพื่อวางแผน ปฏิบัติ ส่งเสริม สนับสนุนในการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนให้เป็นแนวเดียวกัน และมีประสิทธิภาพ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษา ทบทวนคุณลักษณะจาก หลักการของกระทรวงศึกษาธิการ คณะกรรมการการปฏิรูปการศึกษา คณะอนุกรรมการพัฒนาคุณภาพวิชาการ มาตรฐานการประกันคุณภาพของสำนักรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 คำราเอกสารประกอบการสอน และงานวิจัยของอุทุมพร จามรมาน เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, ยุพาดี วงษ์เพ็ญ, งามนิตย์ สิริพงษ์ สัจด์ กระจำนงและพนม บุญยืน แล้วนำมาสังเคราะห์สามารถสร้างเป็นกรอบแนวคิดได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากภาพที่ 1 เป็นโมเดลกรอบความคิดในการศึกษาไถ้พัฒนาการของลักษณะทั้ง 8 ลักษณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ได้แก่ 1) ความซื่อสัตย์ 2) ความกตัญญูกตเวที 3) ความสุภาพอ่อนน้อม 4) ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ 5) ความมีระเบียบวินัย 6) ความประหยัด 7) การบำเพ็ญประโยชน์ และ 8) ความขยันหมั่นเพียร โดยโมเดลไถ้พัฒนาการทั้ง 8 โมเดล มีลักษณะโครงสร้างประกอบด้วย 1 ตัวแปรแฝงค่าเมื่อเริ่มต้น (ICEPT) และตัวแปรแฝงอัตราพัฒนาการ (SLOPE) โดยในตัวแปรแฝงค่าเมื่อเริ่มต้นจะมีตัวแปรสังเกตทำหน้าที่เป็นดัชนี คือ ค่าของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้ง 8 ประการในแต่ละจุดเวลา (Time - Point) 3 จุดเวลา คือ เมื่ออยู่ชั้น ป.1, ป.3 และชั้น ป.6 และค่าน้ำหนักองค์ประกอบของทั้ง 3 จุดเวลาได้ถูกบังคับ (Imposed Constrain) ให้มีค่าเป็น 1 ทุกตัว ส่วนตัวแปรแฝงอัตราพัฒนาการ (SLOPE) นั้นก็จะมีตัวแปรดัชนีเช่นเดียวกันกับของตัวแปรแฝงค่าเมื่อเริ่มต้น แต่การบังคับค่าน้ำหนักองค์ประกอบแตกต่างกันไป กล่าวคือในจุดเวลาที่ 1 (ป.1) ให้ค่าน้ำหนักเป็น 0 ในจุดเวลาที่ 2 (ป.3) ให้ค่าน้ำหนักเป็น 2 และในจุดเวลาที่ 3 (ป.6) ให้ค่าน้ำหนักเป็น 4 ทั้งนี้เพื่อให้อัตราพัฒนาการเทียบเท่ากับ 1 ปี

ส่วนตัวแปรร่วม (Covariates) หรือตัวแปรที่ผู้วิจัยคาดว่าจะมีอิทธิพลต่อทั้งตัวแปรแฝงค่าเริ่มต้น และตัวแปรแฝงอัตราพัฒนาการเป็นตัวแปรหุ่น (Dummy Variables) มี 4 ตัว ดังนี้

1. เพศ (Sex)

1 = ชาย

0 = ไม่ใช่ชาย (หญิง)

2. ลักษณะครอบครัว (d_{fam})

1 = บิดามารดาอยู่ร่วมกัน

0 = บิดามารดาไม่ได้อยู่ร่วมกัน

3. การศึกษาของมารดา (d_{med})

1 = ปริญญาตรีขึ้นไป

0 = ต่ำกว่าปริญญาตรี

4. การอยู่อาศัย (d_{liv})

1 = อาศัยอยู่กับบิดามารดา

0 = ไม่ได้อาศัยอยู่กับบิดามารดา

ตัวแปรรวมทั้ง 4 ผู้วิจัยได้กำหนดให้สามารถมีความสัมพันธ์กันได้ และผู้วิจัยยังได้กำหนดให้ตัวแปรส่วนที่เหลือ (Residuals) ของสมการถดถอยที่มีตัวแปรแฝงทั้ง 2 เป็นตัวแปรตามสามารถมีความสัมพันธ์กันได้ด้วย

ข้อจำกัดของการวิจัย

1. ผู้วิจัยมีข้อจำกัดเรื่องเวลาไม่สามารถจะศึกษาแบบการพัฒนาคู่เนื่อง (Longitudinal Study) จากนักเรียนกลุ่มเดียวกัน โดยเก็บข้อมูลของนักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากระเบียบของโรงเรียนในชั้น ป.1, ป.3 และ ป.6 ได้เพราะต้องใช้เวลานานมาก จึงเลือกศึกษาตามข้อ 2
2. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาคุณลักษณะของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1, ปีที่ 3 และปีที่ 6 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียง 8 จังหวัด ในปีการศึกษา 2555 โดยเก็บข้อมูลจากนักเรียนโดยตรงแบบใช้ตัวแทน (Crosssectional Study) ซึ่งผู้วิจัยยึดสมมติฐานว่า นักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 ได้รับการศึกษาผ่านกระบวนการเรียนการสอนลักษณะคล้ายกันไม่แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตของการวิจัยในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

1. ขอบเขตของเนื้อหา ได้แก่ การศึกษาพัฒนาการคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียง 8 ด้านประกอบด้วย ความซื่อสัตย์ ความกตัญญูต่อเวที ความสุภาพอ่อนน้อม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความมีระเบียบวินัย ความประหยัด การบำเพ็ญประโยชน์ และความขยันหมั่นเพียร

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

2.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียง 8 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดจันทบุรี จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดตราด จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดสระแก้ว และจังหวัดนครนายก ซึ่งแต่ละจังหวัดประกอบด้วยนักเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้จำนวนทั้งหมด 1,750 โรงเรียน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียง 8 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดจันทบุรี จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดตราด จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดสระแก้ว และจังหวัดนครนายก โดยคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมจากจำนวนประชากร ด้วยวิธีการของ Yamane' (1998 อ้างถึงใน สุวิมล ติรกันนท์ 2550, หน้า 95 - 98) ที่ระดับความเชื่อมั่น 90% และมีค่าความคลาดเคลื่อน 10% ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 237 โรงเรียน จำนวนนักเรียน 9,144 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่

3.1 ตัวแปรต้น

3.1.1 การศึกษาของมารดา

3.1.2 ลักษณะครอบครัว

3.1.3 การอยู่อาศัย

3.1.4 เพศ

3.2 ตัวแปรตาม คือ องค์ประกอบคุณลักษณะของนักเรียนระดับประถมศึกษา มีลักษณะเป็นตัวแปรแฝง (Latent Variable) 2 ตัว คือ 1) ตัวแปรองค์ประกอบค่าเมื่อเริ่มต้น และ 2) ตัวแปรองค์ประกอบอัตราพัฒนาการ ซึ่งตัวแปรทั้ง 2 มีตัวแปรสังเกต (Observed Variables) ทำหน้าที่เป็นตัวแปรดัชนี (Indices) โดยวัดจากตัวแปรทั้ง 8 ตัว ความซื่อสัตย์ ความกตัญญูคุณเวที ความสุภาพอ่อนน้อม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความมีระเบียบวินัย ความประหยัด การบำเพ็ญประโยชน์ และความขยันหมั่นเพียร ของแต่ละโมเดล ใน 3 จุดเวลา และห่างกัน 2 ปี ได้แก่ จุดเวลาเมื่ออยู่ชั้น ป.1, ป.3 และชั้น ป.6

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **คุณลักษณะของนักเรียน** หมายถึง ลักษณะที่เป็นจริงด้านทางกายภาพ กิริยาท่าทาง และพฤติกรรมที่นักเรียนยึดถือปฏิบัติหลังจากการใช้รูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานแบบร่วมคิดร่วมทำ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากผลงานวิจัย บทความ เอกสารที่เกี่ยวข้อง ความต้องการของผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และนักวิชาการที่เกี่ยวกับคุณลักษณะที่เหมาะสมของนักเรียน และการสังเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ครอบคลุม 8 ด้าน ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญูคุณเวที ความสุภาพอ่อนน้อม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความมีระเบียบวินัย ความประหยัด การบำเพ็ญประโยชน์ และความขยันหมั่นเพียร โดยวัดได้จากแบบสอบถาม

1.1 **ความซื่อสัตย์** หมายถึง การมีความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเอง การยอมรับผลที่เกิดจากการปฏิบัติของตนเองทั้งด้านดีและด้านไม่ดี เป็นคนตรงต่อเวลา ไม่ทุจริตในการสอบ ไม่ลอกการบ้านเพื่อน การมีความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น ไม่ลักขโมยของผู้อื่น ไม่หยิบฉวยของผู้อื่น โดยไม่ได้รับอนุญาตมีความซื่อสัตย์ในการพูด พูดแต่ความจริง ไม่พูดจาให้ร้ายผู้อื่น ไม่พูดจาต่อเลียดทำร้ายจิตใจผู้อื่นเสียหายต่อผู้พูดหรือผู้ฟังได้

1.2 **ความกตัญญูคุณเวที** หมายถึง การเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสอนของพ่อแม่ ครู อาจารย์ ช่วยเหลืองานที่พ่อแม่มอบหมาย ช่วยเหลืองานและกิจกรรมที่ครูมอบหมาย เคารพพลชาติ

ทุกครั้งที่ได้ยิน เข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ทุกครั้ง ดูแลรักษา ไม่ขีดเขียน หรือทำลายทรัพย์สินสมบัติส่วนรวม

1.3 ความสุภาพอ่อนน้อม หมายถึง การพูดจาด้วยถ้อยคำสุภาพ อ่อนหวานต่อพ่อแม่ ต่อคุณครู ต่อเพื่อน ต่อบุคคลทั่วไป มีกิริยามารยาทอ่อนน้อมในการลุก นั่ง เดิน ยืน ต่อหน้าผู้ใหญ่ การเข้าหาผู้ใหญ่ การแสดงความเคารพต่อพระสงฆ์ คุณครู และบุคคลทั่วไป อย่างเหมาะสม ตามโอกาส

1.4 ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ หมายถึง ความไม่เห็นแก่ตัว มองประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลประโยชน์

1.5 ความมีระเบียบวินัย หมายถึง การมีระเบียบวินัยในตนเองในการแต่งกายสะอาด เรียบร้อย และถูกต้อง ตัดผมถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียนเสมอ การมีระเบียบวินัยในการเรียน สามารถปฏิบัติตามข้อตกลงในชั้นเรียน ได้อย่างสม่ำเสมอครบถ้วน เข้าเรียนตรงตามเวลาในแต่ละชั่วโมง ส่งงานตรงตามกำหนด การมีระเบียบวินัยในกิจกรรมต่าง ๆ จอครดในที่จอครด อย่างมีระเบียบตั้งใจร่วมกิจกรรมหน้าเสาธงด้วยดี รับประทานอาหารอย่างมีระเบียบ เข้าแถว รอรับบริการต่าง ๆ อย่างเรียบร้อย

1.6 ความประหยัด หมายถึง การใช้เงินและสิ่งของเครื่องใช้ของตนเองและส่วนรวม ให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่าที่สุด

1.7 การบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม หมายถึง การช่วยเหลือรับใช้ทำงานอย่างสร้างสรรค์ บำเพ็ญตนให้เป็นคนมีประโยชน์ต่อผู้อื่น เป็นการเสียสละความสุขส่วนตัว เพื่อให้ผู้อื่นหรือส่วนรวมมีความสุข

1.8 ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความมานุพยายามเอาใจใส่ต่อการเรียน งานที่ได้รับมอบหมาย ครบถ้วน ด้วยความกระตือรือร้น ไม่นิ่งเฉย ให้เวลาล่วงไปโดยเปล่าประโยชน์ และไม่ได้อ่ย่อทอดอุปสรรคต่าง ๆ

2. พัฒนาการ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน

3. โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออก ในจังหวัดจันทบุรี จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดตราด จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดสระแก้ว และจังหวัดนครนายก จำนวน 1,750 โรงเรียน

4. นักเรียน หมายถึง นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ปีที่ 3 และปีที่ 6 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออก ในปีการศึกษา 2555 จำนวน 9,144 ชุด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 3,197 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 2,848 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 3,099 คน

5. เครื่องมือในการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน หมายถึง แบบสอบถามคุณลักษณะของนักเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 1, ปีที่ 3 และปีที่ 6 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

6. ขนาดของโรงเรียน หมายถึง อาณาเขตของโรงเรียนซึ่งเทียบกับจำนวนนักเรียน

6.1 ขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียนไม่ถึง 500 คน

6.2 ขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียนระหว่าง 501 - 1,500 คน

6.3 ขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียนตั้งแต่ 1,501 คนขึ้นไป

7. การศึกษาของมารดา หมายถึง ระดับการศึกษาของมารดาของนักเรียน

8. ลักษณะครอบครัว หมายถึง การอยู่ร่วมกันของนักเรียนกับครอบครัว

9. การอยู่อาศัย หมายถึง ลักษณะการพักอาศัยของนักเรียน

10. เพศ หมายถึง เพศหญิง หรือเพศชาย